

CUPRINS

ABREVIERI	35
PREFAȚĂ.....	40
DREPTUL MEDIULUI – PARTEA GENERALĂ	43
CAPITOLUL I. PERSPECTIVA ISTORICĂ A FORMĂRII ȘI EVOLUȚIEI DREPTULUI MEDIULUI.....	
Secțiunea 1. Preliminarii juridico-științifice ale problematicii ecologice	44
Secțiunea a 2-a. Perspectivele generale ale unei (noi) ramuri de drept.....	47
§1. De la dreptul mediului la dreptul climei.....	51
Secțiunea a 3-a. Probleme noi ale dreptului mediului și al climei.....	54
§1. Spre un constituționalism „antropodecentrat”, al viului?	54
§2. „Adevăratul” drept al mediului	56
§3. Evaluarea eficienței dreptului mediului.....	58
§4. Urgența ecologică ca imperativ juridic.....	58
§5. Noi perspective privind democrația de mediu. Instituționalizarea participării cetățenești	62
§6. Spre o inovare a întregului sistem de drept. Cazul „ecologizării” dreptului privat	63
§7. Dreptul climei ca vector al dreptului viitorului	64
§8. Întoarcerea la „dreptul non-juridic”?	68
Secțiunea a 4-a. Evoluția istorică a reglementărilor și constituirea dreptului mediului în România	70
§1. Primele reguli privind natura în vechiul drept românesc.....	70
§2. Reglementări aferente epocii moderne	71
§3. Inițierea și evoluția legislației privind conservarea naturii.....	73
§4. Reglementările de mediu în perioada 1950-1989	74
§5. Reglementări aferente tranziției economico-politice și sociale	76
§6. Evoluția legislației de mediu în cadrul procesului de preaderare a României la UE	79
§7. Structurarea dreptului național al mediului post-aderare la UE	82
§8. De la dreptul mediului, la dreptul climei.....	84
§9. Regres și/sau progres al dreptului mediului?	85
§10. Necesitățile de sistematizare și simplificare a legislației românești în materie; spre un posibil <i>Cod al mediului</i>	86
§11. Concluzii	90
CAPITOLUL II. NOȚIUNEA, TRĂSĂTURILE DEFINITORII ȘI DEFINIȚIA DREPTULUI MEDIULUI.....	
Secțiunea 1. Dreptul mediului – o nouă ramură de drept	93
Secțiunea a 2-a. Dimensiuni și particularități.....	94

Secțiunea a 3-a. Trăsături definitorii	96
§1. Obiectul dreptului mediului.....	96
1.1. Definiția noțiunii de mediu.....	96
1.2. Elemente ale obiectului de reglementare.....	100
1.3. Alte noțiuni adiacente și structurante	101
§2. Metoda de reglementare.....	102
§3. Caracterul normelor juridice.....	104
§4. Calitatea subiectelor raporturilor juridice.....	105
Secțiunea a 4-a. Dimensiuni definitorii.....	105
§1. Dreptul mediului – un drept de finalitate.....	105
§2. Un drept marcat de știință și de tehnologie.....	106
§3. Un drept de sinteză.....	106
Secțiunea a 5-a. Un drept postmodern	107
Secțiunea a 6-a. De la dreptul individului la dreptul speciei	107
Secțiunea a 7-a. Spre un drept al biosferei?	108
Secțiunea a 8-a. Denumire	108
Secțiunea a 9-a. Definiție	109
Secțiunea a 10-a. Vocația universală și abordarea sistemică ale dreptului mediului.....	112
CAPITOLUL III. DELIMITAREA DREPTULUI MEDIULUI DE CELELALTE	
RAMURI ALE SISTEMULUI JURIDIC.....	114
§1. Dreptul constituțional și dreptul mediului.....	114
§2. Delimitarea față de dreptul civil.....	115
§3. Delimitarea față de dreptul administrativ.....	116
§4. Delimitarea față de dreptul rural (agrar).....	117
§5. Dreptul mediului și dreptul muncii și securității sociale	118
§6. Delimitarea față de dreptul urbanismului.....	118
6.1. O redefinire și/sau o completare a ecuației dreptul mediului – dreptul urbanismului?	119
§7. Delimitarea față de dreptul energiei	123
§8. Dreptul mediului și dreptul sănătății	123
§9. Dreptul mediului și dreptul climei	124
§10. Dreptul mediului și dreptul inteligenței artificiale	125
§11. Concluzii	125
CAPITOLUL IV. IZVOARELE DREPTULUI MEDIULUI	128
§1. Legea.....	129
1.1. Constituția.....	129
1.2. Legea propriu-zisă	130
1.3. Decretele-lege.....	130
1.4. Tratatetele internaționale	131
§2. Actele guvernamentale	131
§3. Actele autorităților publice locale.....	132
§4. Cutuma	132
§5. Uzurile internaționale	132
§6. Mijloace auxiliare	133
6.1. Jurisprudența (practica judiciară).....	133

6.2. Doctrina.....	133
6.3. Dreptul comparat.....	134
§7. Conflictul de legi.....	134
§8. Dreptul Uniunii Europene	135
§9. Contribuții ale jurisdicțiilor internaționale. Avizele consultative.....	135
9.1. Exemplul Avizului Consultativ al CIJ din 23 iulie 2025	137
CAPITOLUL V. DREPTUL FUNDAMENTAL LA MEDIU – ELEMENT DEFINITORIU AL DREPTULUI MEDIULUI ȘI AL SISTEMULUI PRINCIPIILOR	
SALE	142
Secțiunea 1. Introducere	142
§1. Precizări conceptuale	143
Secțiunea a 2-a. Consacrarea dreptului la mediu în dreptul internațional.	
Dreptul internațional al drepturilor de mediu.....	144
Secțiunea a 3-a. Tendințe de codificare a dreptului internațional al drepturilor de mediu	148
§1. Inițiative de codificare și dezvoltare ale dreptului mediului	148
§2. Emergența unei idei	149
§3. Confirmarea și afirmarea sistemului drepturilor de mediu	151
3.1. Codificarea și stimularea dezvoltării dreptului drepturilor la mediu	153
3.2. O codificare prin sistematizare a dreptului constant în materie	155
3.3. Îmbogățirea și nuanțarea conținutului principiilor fondatoare ale dreptului mediului.....	156
3.4. Deschiderea PIDM la anumite categorii de populație.....	156
3.5. Luarea în considerare a mizelor ecoclimatice de amploare	157
3.6. Recunoașterea (parțială) a dreptului la o climă sigură și stabilă	157
§4. Concluzii	158
Secțiunea a 4-a. Dreptul regional al drepturilor de mediu	160
§1. Convenția europeană a drepturilor omului și jurisprudența CEDO privind drepturile de mediu	160
1.1. Arhitectura jurisprudențială a dreptului la mediu	163
1.2. Un fundament special pentru dimensiunea climatică a dreptului la mediu	166
§2. Carta drepturilor fundamentale a UE și jurisprudența CJUE: către un drept la un mediu de calitate	168
2.1. De la „principiu” la „drept”: evoluția jurisprudenței	169
2.2. Mediu, sănătate și alte drepturi fundamentale ocrotite în Cartă	170
2.3. Curtea de Justiție a Uniunii Europene: o forță motrice pentru protecția judiciară a mediului.....	171
2.4. Afirmarea progresivă a unui drept „european” la mediu	173
§3. Convenția de la Aarhus.....	174
§4. Jurisprudența Curții Interamericane a Drepturilor Omului	176
4.1. Emergența dreptului la o climă sănătoasă	176
Secțiunea a 5-a. Consacrarea dreptului la mediu în dreptul intern al statelor.	
Aspecte de drept comparat	178
§1. Recunoașterea și garantarea dreptului la mediu în dreptul constituțional comparat	179
§2. Constituționalizarea dreptului mediului.....	181

Secțiunea a 6-a. Recunoașterea și garantarea constituțional-legislativă a dreptului fundamental la mediu în România.....	184
§1. Emergența legislativă. Constituția României din 1991, nerevizuită.....	184
§2. Consacrarea dreptului la un mediu sănătos în Constituția României din 8 decembrie 1991 (revizuită).....	187
2.1. Denumire și semnificații.....	188
2.2. Titularii dreptului la un mediu sănătos și echilibrat ecologic.....	190
2.3. Garanțiile dreptului la un mediu sănătos și echilibrat ecologic.....	191
§3. Dreptul de proprietate <i>versus</i> dreptul la mediu?	195
§4. Contribuția jurisprudenței CCR la dezvoltarea semnificațiilor dreptului mediului	197
4.1. Reflexe ale jurisprudenței jurisdicțiilor europene.....	198
Secțiunea a 7-a. Evoluții și tendințe	200
§1. Mediul și drepturile generațiilor viitoare.....	200
§2. Dreptul la mediu și impactul noilor tehnologii	201
§3. Dreptul umanității la un mediu sănătos și echilibrat ecologic	202
3.1. Omenirea (Umanitatea) ca subiect de drept. Particularități în materie de mediu	203
3.2. Drepturile umanității, drepturile omului și protecția mediului	206
3.3. Progrese în emergența unui drept al umanității la mediu sănătos și echilibrat ecologic	208
3.4. Concluzii	215
CAPITOLUL VI. PRINCIPIILE DREPTULUI MEDIULUI.....	219
Secțiunea 1. Noțiuni prealabile	220
§1. Consacrarea sistemului principiilor dreptului mediului în legislația românească	221
§2. Clasificare și structurare acțională	223
§3. Prezența reglementară a principiilor	225
Secțiunea a 2-a. Protecția mediului ca problemă de interes general	226
Secțiunea a 3-a. Principiul conservării	228
Secțiunea a 4-a. Principiul ameliorării calității mediului.....	229
Secțiunea a 5-a. Principiul prevenirii.....	229
§1. Fundamentele juridice ale principiului prevenirii.....	230
§2. Aplicații ale principiului prevenirii	233
2.1. Stabilirea de norme tehnice și de praguri de risc	233
2.2. Obligația generală de a lua în calcul exigențele protecției mediului. Evaluarea impactului asupra mediului	235
2.3. Autorizarea prealabilă a activităților cu impact asupra mediului.....	237
A. Regimul general al autorizării administrative preventive de mediu	237
1. Prevenirea riscurilor tehnologice și a riscurilor naturale.....	239
2. Alte modalități de realizare a principiului acțiunii preventive	240
B. Autorizarea prealabilă a activităților cu impact asupra mediului în România	241
1. Noțiunea și caracteristicile actelor de reglementare (autorizațiilor, acordurilor și avizelor) de mediu	241
2. Categoriile de „acte de reglementare”	242
2.1. Avizele de mediu.....	243

2.2. Acordul de mediu	243
2.3. Autorizația de mediu	244
3. Proceduri de emitere.....	246
3.1. Evaluarea impactului asupra mediului.....	247
4. Concluzii	266
Secțiunea a 6-a. Principiul precauției	266
§1. Prezentare și semnificații generale	266
1.1. Consacrarea juridică a principiului precauției.....	267
§2. Domenii de aplicare a principiului precauției	270
Secțiunea a 7-a. Principiul protecției mediului.....	270
Secțiunea a 8-a. Principiul neregresionii nivelului de protecție a mediului	271
Secțiunea a 9-a. Principiul „poluatorul plătește”	272
§1. Consacrarea juridică a principiului poluatorul plătește	273
§2. Conținutul și funcțiile principiului	274
§3. Aplicații ale principiului poluatorul-plătește.....	275
3.1. Instrumente economico-fiscale	276
3.2. Taxele	277
3.3. Politica prețurilor	280
3.4. Împrumuturile (creditele) avantajoase	280
3.5. Asigurările	280
3.6. Detaxările și subvențiile	281
3.7. Spre o reformă a fiscalității de mediu.....	281
§4. Alte pârghii economice. Fondul pentru mediu	282
4.1. Reglementarea fondului pentru mediu în legislația românească.....	283
4.2. Alte fonduri cu destinații ecologice. Fondul de ameliorare a fondului funciar	286
4.3. Fondul de conservare și regenerare a pădurilor	286
§5. Sistemele de schimb și de compensație	286
5.1. Piețele de poluare	286
§6. Piața unităților de compensare.....	288
Secțiunea a 10-a. Principiul integrării.....	288
Secțiunea a 11-a. Principiul-obiectiv al dezvoltării durabile.....	289
Secțiunea a 12-a. Concluzii.....	291
Secțiunea a 13-a. Alte probleme	292
§1. Educarea și sensibilizarea publicului.....	292
§2. Sobrietatea ecologică-climatică – pârghie de acțiune și principiu politico-juridic	293
§3. <i>Nudging</i> -ul ca instrument de promovare a comportamentelor ecoresponsabile.....	294
§4. Scurte concluzii.....	295
CAPITOLUL VII. GUVERNANȚA DE MEDIU. STRUCTURI INSTITUȚIONALE	297
Secțiunea 1. Dimensiunea instituțională a guvernancei de mediu. Expresii administrative	297
§1. Evoluții reglementar-conceptuale	297
§2. Impactul ecologic asupra administrației generale tradiționale	299
§3. Instituirea de organisme (autorități) autonome	300
§4. Crearea unui minister al mediului.....	301

§5. Organismele interministeriale din sectorul mediului	303
§6. Rolul autorităților publice locale în realizarea legislației de mediu	305
Secțiunea a 2-a. Cooperarea internațională instituționalizată privind mediul și clima.....	306
§1. Funcțiile organizațiilor internaționale în materie de mediu	308
§2. Organizații globale	309
2.1. Organizații interguvernamentale	309
2.2. Organizații regionale de mediu	315
2.3. Organizații internaționale neguvernamentale de mediu	318
Secțiunea a 3-a. Crearea și evoluția instituțiilor mediului din România	320
§1. Scurt istoric	320
§2. Instituțiile mediului post-1989.....	323
2.1. Dezvoltări instituționale de mediu în perioada tranziției	323
2.2. Structuri de acțiune administrativă specializate	328
§3. Organisme consultative	330
§4. Structuri pentru probleme ecologice globale	331
§5. Alte structuri	332
§6. Departamentul pentru dezvoltare durabilă	333
Secțiunea a 4-a. Concluzii	334
CAPITOLUL VIII. RĂSPUNDEREA PENTRU VĂTĂMĂRILE ADUSE MEDIULUI	336
Considerații introductive.....	336
Secțiunea 1. Răspunderea de mediu în dreptul internațional.....	338
§1. Premise generale reglementare.....	338
§2. Principiul răspunderii internaționale în materie de mediu și semnificațiile sale	339
§3. Condițiile de aplicare a răspunderii internaționale în materie de mediu	340
§4. Răspunderea statelor în materie de climă. Consecințele juridice ale acțiunilor sau omisiunilor statelor la originea daunelor semnificative aduse sistemului climatic și contra altor componente ale mediului (Avizul consultativ al CIJ din 23 iulie 2025).....	341
4.1. Repararea prejudiciului climatic de conflict armat	344
§5. Răspunderea civilă internațională în materie de mediu	345
5.1. Determinarea jurisdicției competente	345
5.2. Identificarea legii aplicabile	347
5.3. Punerea în aplicare a hotărârii judecătorești.....	347
5.4. Alte probleme. Dificultăți practice ale reparării daunei de mediu	347
§6. Regimuri speciale de reparare a daunelor de mediu conform dreptului internațional convențional	348
6.1. Convențiile privind răspunderea civilă vizând mediul marin	349
6.2. Convenția asupra responsabilității civile pentru pagube rezultând din activități periculoase pentru mediu (adoptată la Lugano la 21 iunie 1993 din inițiativa Consiliului Europei)	350
6.3. Protocolul la Convenția de la Basel (1999) privind controlul fluxului transfrontier al deșeurilor periculoase și eliminarea lor	351
6.4. Răspunderea civilă pentru daune nucleare (1960-1962)	351
6.5. Protocolul de la Nagoya-Kuala Lumpur privind răspunderea și repararea relativă la OMG (2010).....	352

§7. Tendințe și perspective de evoluție	352
Secțiunea a 2-a. Răspunderea privind mediul în dreptul român.....	353
I. Regimul juridic general al reparării daunei (prejudiciului) ecologice.....	354
1. Noțiunea de „daună (prejudiciu) ecologică”.....	356
2. Dimensiuni specifice ale prejudiciului adus mediului.....	360
3. Regimul general al răspunderii de mediu (reglementat de art. 95 din O.U.G. nr. 195/2005).....	361
3.1. Regimul general al răspunderii de mediu și regimul special instituit prin O.U.G. nr. 68/2007.....	362
4. Răspunderea (repararea) civilă pentru dauna ecologică.....	363
4.1. Răspunderea fundamentată pe vinovăție.....	364
4.2. Răspunderea independentă de culpă, din fapta lucrurilor	364
4.3. Repararea daunelor ecologice provocate prin depășirea inconvenientelor normale ale vecinătății	365
4.4. Răspunderea civilă derivată din săvârșirea unei contravenții de mediu	366
4.5. Răspunderea civilă rezultată din comiterea unei infracțiuni	367
5. Răspunderea obiectivă <i>ope legis</i>	367
6. Răspunderea pentru prejudiciile cauzate de produsele cu defecte.....	367
7. Răspunderea specială privind prevenirea și repararea daunelor aduse mediului.....	368
7.1. Prejudicii vizate	370
7.2. Regimul răspunderii de mediu	371
7.3. Dreptul la acțiune	372
7.4. Repararea prejudiciilor aduse mediului	372
7.5. Natura juridică a răspunderii de mediu.....	374
7.6. Particularități ale răspunderii de mediu	375
8. Concluzii	376
Secțiunea a 3-a. Regimul de reparare a „prejudiciului ecologic pur”. Directiva privind răspunderea de mediu în vederea prevenirii și reparării pagubelor ecologice și transpunerea sa în dreptul intern.....	378
§1. Regimul armonizat instituit de Directiva 2004/35/CE din 21 aprilie 2004	378
1.1. Probleme ale transpunerii directivei 2004/35/CE și ale aplicării răspunderii de mediu în drepturile interne ale statelor membre	383
§2. Transpunerea în dreptul intern a Directivei 2004/35/CE și aplicarea sa practică	385
Secțiunea a 4-a. Regimul răspunderii civile pentru daune nucleare.....	387
§1. Regimul juridic internațional în materie	389
§2. Definiții	390
2.1. Reguli specifice privind accidentele survenite în cursul transportului.....	392
§3. Principiile generale ale regimului răspunderii civile pentru daune nucleare	392
3.1. Răspunderea obiectivă și exclusivă	392
3.2. Principiul dirijării răspunderii spre exploatant.....	393
3.3. Principiul limitării răspunderii exploatantului.....	394
3.4. Obligația de garanție a statului.....	396
3.5. Cazurile exoneratoare de răspundere.....	396
§4. Repararea daunelor nucleare.....	397

§5. Probleme privind proba daunelor nucleare	397
§6. Regimul juridic național stabilit prin Legea nr. 703/2001	398
§7. Concluzii	398
Secțiunea a 5-a. Răspunderea administrativ-contravențională privind mediul	399
§1. Considerații generale privind răspunderea administrativ-contravențională	400
§2. Noțiunea de contravenție și rezonanțele sale în domeniul protecției mediului	401
§3. Subiectele răspunderii contravenționale privind protecția mediului	402
§4. Sancțiuni aplicabile conform legislației în vigoare	405
§5. Cauze care înlătură răspunderea contravențională de mediu	409
§6. Procedura contravențională de mediu	409
§7. Categoriile de contravenții de mediu	410
7.1. Regimul special al contravențiilor silvice	411
§8. Concluzii	413
Secțiunea a 6-a. Răspunderea penală privind protecția mediului	414
§1. Aspecte generale	415
§2. De la dreptul sancționator, la dreptul penal al mediului	416
§3. Specificul incriminării penale în materie de mediu	418
3.1. Regimul special al infracțiunilor silvice	420
§4. Noul regim al protecției mediului prin dreptul penal în cadrul UE	422
§5. (Noua) Convenție a Consiliului Europei privind protecția mediului prin dreptul penal	425
§6. Spre un drept penal al climei	427
Secțiunea a 7-a. Concluzii	429

CAPITOLUL IX. FORMAREA ȘI DEZVOLTAREA PROGRESIVĂ A DREPTULUI

UNIUNII EUROPENE AL MEDIULUI	431
I. Evoluția politicilor și strategiilor de mediu	433
§1. Programele de acțiune în materie de mediu	433
§2. Programe specifice	437
§3. Obiectivele programelor de acțiune	437
§4. Principiile promovate în politicile comunitare de mediu	438
4.1. Principiul promovării nivelului de acțiune cel mai adecvat (principiul subsidiarității)	438
4.2. Principiul prezervării, protecției și conservării calității mediului	439
4.3. Principiul „poluatorul plătește”	439
4.4. Principiul abordării globale (plurimedii)	439
4.5. Stabilirea de norme ecologice mai stricte în cadrul realizării marii piețe interioare europene	439
§5. Dezvoltarea investițiilor de ameliorare a mediului și de combatere a schimbării climatice	440
§6. Elaborarea și aplicarea unor norme juridice unional-europene pertinente	440
§7. Instrumente financiare de promovare a politicilor europene de mediu	441
7.1. Pactul Verde și finanțarea durabilă	441
7.2. Noile linii directoare privind ajutoarele de stat pentru climă, protecția mediului și energie (CEEAG)	442

§8. Concluzii	442
8.1. Noul cadru UE de creștere durabilă și de tranziție ecologică	443
II. Apariția și dezvoltarea cadrului juridico-reglementar	446
§1. Tratatul comunitar (dreptul comunitar primar) și mediul	446
1.1. Tratatul Euroatom și problemele mediului	447
1.2. Tratatul de instituire a Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului și mediul	447
1.3. Mediul și Tratatul de instituire a Comunității Economice Europene	448
1.4. Actul Unic European	449
1.5. Dreptul comunitar al mediului după Tratatul de la Maastricht	452
1.6. Dezvoltarea dreptului comunitar al mediului prin Tratatul de la Amsterdam și prin Tratatul de la Nisa	455
1.7. „Constituționalizarea” dreptului comunitar al mediului	457
§2. Dreptul (comunitar) derivat al mediului	458
2.1. Procedura prevăzută de articolul 258 și urm. din TFUE	462
III. Regimul actual al protecției mediului în cadrul dreptului Uniunii Europene	463
§1. Situația după Tratatul de la Lisabona (2009)	463
§2. Menținerea pluralității bazelor juridice ale acțiunii privind mediul	463
§3. Exercițarea competențelor în materie de mediu	465
3.1. Principiul proporționalității	466
3.2. Menținerea competenței statale	467
3.3. În prezența unei acțiuni unional-europene	468
§4. Mediul în Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene	469
4.1. Considerații generale	470
4.2. Câmpul de aplicare	471
4.3. Legea europeană pentru climă și drepturile omului	472
4.4. Reglementarea art. 37 din Cartă în contextul general al dreptului drepturilor omului	475
4.5. Un drept la protecția mediului în sistemul drepturilor fundamentale	477
4.6. Reafirmarea și acreditarea exigenței integrării unui nivel ridicat de protecție a mediului	477
4.7. Un nivel ridicat de protecție și de ameliorare a calității mediului	478
4.8. Justițiabilitatea exigenței unui nivel ridicat de protecție	479
4.9. Statutul prevederilor articolului 37 din Cartă	480
4.10. Câteva concluzii	481
§5. Politica în domeniul comercial – instrument de promovare a dezvoltării durabile și a protecției mediului și a climei	482
§6. Noile perspective ale acțiunii UE în materie de mediu și de climă	484
6.1. Cel de-al 8-lea Program de acțiune privind mediul (PAM-8)	485
6.2. Progrese și perspective pe domenii de acțiune	485
§7. Dreptul UE al mediului și al climei	491
IV. Principiile generale ale dreptului UE al mediului	492
§1. Identificarea principiilor dreptului UE al mediului	493
§2. Principiul integrării cerințelor protecției mediului	493
§3. Principiul prevenirii	494
3.1. Consacrarea principiului și aplicații	495
3.2. Evaluarea incidențelor anumitor proiecte ori activități asupra mediului	495

3.3. Informarea privind riscurile.....	496
3.4. Instituirea de praguri și norme	496
3.5. Procedurile de autorizare.....	497
§4. O regulă (principiu) derivată: corectarea cu prioritate la sursă a atingerilor aduse mediului	497
§5. Principiul precauției.....	498
5.1. Origini și semnificații	499
5.2. Consacrare și precizări jurisprudențiale	500
5.3. Aplicații practice ale principiului precauției.....	500
5.4. Inversarea sarcinii probei – o provocare juridico-științifică.....	504
5.5. Concluzii	505
§6. Principiul poluatorul plătește	506
6.1. Dificultăți de punere în aplicare a semnificațiilor principiului	507
6.2. Aplicarea ex post: poluatorul plătește și răspunderea de mediu	509
6.3. Concluzii	509
§7. Afirmarea principiilor-obiective	510
7.1. Bunăstarea animalelor	510
Aceasta	510
7.2. Principiul obiectiv al economiei circulare.....	511
7.3. Principiul-obiectiv al neutralității climatice	512
7.4. Principiul sobrietății	512
7.5. Concluzii	513
V. De la dreptul UE al mediului și al climei, spre dreptul tranziției ecologice	514
CAPITOLUL X. DREPTUL INTERNAȚIONAL AL MEDIULUI	523
I. Dimensiuni definitorii	525
§1. Natură și caracteristici.....	525
§2. Efectivitate, inerție și pasivitate în realizarea dreptului internațional al mediului	526
§3. Defecțiuni structurale	526
§4. Un spectru normativ bogat, divers și în curs de structurare	527
§5. Obiect și funcții.....	528
§6. Structurarea și afirmarea de domenii specifice	529
6.1. Dreptul internațional al biodiversității	529
6.2. Dreptul (regimul juridic) internațional al climei	530
II. Formarea și dezvoltarea istorică a Dreptului internațional al mediului	530
§1. Epoca premergătoare	531
§2. Perioada „utilitaristă” și de ocrotire a unor specii	532
§3. Epoca cooperării pentru conservarea și ocrotirea naturii	533
§4. Etapa formării și afirmării Dreptului internațional al mediului.....	534
§5. Rezultatele Conferinței de la Stockholm	536
5.1. Declarația Conferinței Națiunilor Unite privind Mediul	536
§6. Urmările Conferinței de la Stockholm.....	537
§7. Conferința de la Rio de Janeiro și rezultatele sale	539
7.1. Declarația de la Rio privind mediul și dezvoltarea.....	540
7.2. Agenda 21	541
7.3. Convențiile-cadru	542
7.4. Declarația de principii asupra pădurilor	542

7.5. Declarația asupra deșertificării.....	542
§8. Aranjamentele instituționale. Comisia Dezvoltării Durabile.....	543
§9. Contribuția Conferinței de la Rio de Janeiro la dezvoltarea Dreptului internațional al mediului.....	543
9.1. Consacrarea unor reguli proclamate în cadrul Conferinței ONU de la Stockholm.....	544
9.2. Confirmarea unor reguli rezultate din practica internațională.....	544
§10. Dezvoltarea Dreptului internațional al mediului, între Rio de Janeiro și Johannesburg.....	545
10.1. Generalizarea recunoașterii juridice a importanței protecției mediului.....	545
10.2. Impactul documentelor adoptate la Rio.....	545
10.3. Progresul reglementărilor juridice internaționale în principalele sectoare ale mediului.....	545
10.4. Întărirea rolului actorilor nestatali.....	547
10.5. Proiectul Uniunii Internaționale pentru Conservarea Naturii al Convenției internaționale privind mediul (2000).....	547
§11. Summitul mondial pentru dezvoltare durabilă (Johannesburg, 26 august–4 septembrie 2002).....	548
11.1. Declarația de la Johannesburg privind dezvoltarea durabilă.....	548
11.2. Planul de implementare.....	549
11.3. Aspecte instituționale.....	550
11.4. Concluzii.....	550
§12. Faza dreptului internațional al mediului și al climei.....	551
III. Izvoarele Dreptului internațional al mediului.....	555
§1. Tratatul internațional (dreptul convențional).....	555
1.1. Generația convențiilor-cadru.....	558
§2. Cutuma ca izvor al Dreptului internațional al mediului.....	558
§3. Principiile generale de drept recunoscute de națiunile civilizate.....	559
§4. Doctrina.....	559
§5. Deciziile judiciare (jurisprudența internațională).....	559
§6. Noi izvoare ale Dreptului internațional al mediului.....	562
6.1. Rezoluțiile obligatorii ale organizațiilor internaționale.....	562
6.2. Rezoluțiile neobligatorii pentru statele membre (soft law).....	562
IV. Principiile Dreptului internațional al mediului.....	564
§1. Principii fundamentale ale dreptului internațional cu semnificații specifice în domeniul mediului.....	565
1.1. Suveranitatea statelor și protecția mediului.....	565
1.2. Principiul cooperării internaționale în soluționarea problemelor conservării mediului.....	566
1.3. Rezolvarea pașnică a diferendelor ecologice.....	566
1.4. Buna vecinătate în domeniul conservării și protecției mediului.....	566
§2. Principii și norme specifice Dreptului internațional al mediului.....	567
2.1. Obligația statelor de a conserva și de a proteja mediul și resursele sale naturale.....	567
2.2. Obligația statelor de a evalua consecințele asupra mediului ale oricărei activități sau decizii care ar putea avea implicații de această natură.....	568

2.3. Obligația de supraveghere a stării mediului	568
2.4. Îndatorirea de asistență ecologică	569
2.5. Informarea și participarea publicului	569
2.6. Principiul „poluatorul plătește”	570
2.7. Principiul răspunderii statelor pentru prejudicii ecologice.....	571
2.8. Principiul adaptării cooperării internaționale la natura poluării ori caracteristicile zonei geografice supuse protecției	571
2.9. Principiul prevenirii și particularitățile sale în context internațional.....	572
2.10. Principiul precauției.....	574
2.11. Noi principii ale Dreptului internațional al mediului.....	576
§3. Principiul-obiectiv al dezvoltării durabile	576
§4. Responsabilitatea comună dar diferențiată a statelor privind mediul	577
§5. Concepte fundamentale	578
5.1. Interesul general (comun) al umanității	578
5.2. Patrimoniul comun al umanității	579
5.3. Drepturile generațiilor viitoare	580
5.4. Limitele planetare.....	580
V. Dreptul internațional al mediului: între stagnare și atingerea propriilor limite....	581
VI. Perspective pentru noi progrese în dreptul internațional al mediului	590
VII. Obligațiile statelor în materie climatică conform Avizului CIJ din 23 iulie 2025	593
§1. Baza juridică și contextul juridico-internațional aferent	593
§2. O nouă perioadă (generațională) în dezvoltarea dreptului internațional.....	595
§3. Definierea rolului dreptului în ecuația ecoclimatică	597
§4. Concluzii	598
VIII. Acordul de la Paris în sistemul convențional al dreptului internațional al climei. Perspective post-COP-30	600
§1. Acordul de la Paris: punct culminant și reper de (re)pornire în dezvoltarea dreptului internațional al climei și evoluția multilateralismului climatic	600
§2. Un deceniu de la încheiere, nouă ani de la intrarea în vigoare: un bilanț amestecat	602
2.1. Progresele acțiunii climatice mondiale în baza Acordului de la Paris. O evaluare a OCDE 2025	605
§3. Locul și rolul Acordului de la Paris în evoluția cadrului convențional onusian privind schimbarea climatică	606
§4. Caracterizarea Acordului de la Paris privind clima prin prisma observațiilor din Avizul consultativ al CIJ din 23 iulie 2025	608
§5. Obligațiile statelor în virtutea Acordului de la Paris	610
5.1. Efectele Avizului din perspectiva alinierii progresive a funcțiilor consultativă și contencioasă a CIJ	611
5.2. Dezvoltări conceptuale.....	612
§6. Un cadru general și un parcurs de urmat	613
§7. Noi dimensiuni ale dreptului internațional al climei.....	614
§8. Acordul de la Paris în ecuația guvernantei mondiale a climei	616
§9. Evoluții și perspective	620
IX. Concluzii	621

DREPTUL MEDIULUI – PARTEA SPECIALĂ	623
CAPITOLUL I. DREPTUL NATURII ȘI AL CONSERVĂRII BIODIVERSITĂȚII.	
REGIMUL ARIILOR PROTEJATE ȘI AL MONUMENTELOR NATURII.....	625
§1. Regimul juridic general al conservării biodiversității	625
1.1 Principiul protecției integrate a habitatelor în lumina jurisprudenței CJUE.....	627
1.2. Noțiunea de „arie naturală a speciei” și regimul ei	627
§2. Regimul ariilor protejate	628
2.1. Categoriile de arii protejate în dreptul comparat	630
2.2. Categoriile de arii protejate stabilite de Uniunea Internațională pentru Conservarea Naturii	630
2.3. Categoriile și trăsături definitorii.....	631
2.4. Gestiunea ariilor protejate	633
2.5. Categoriile de arii protejate în viziunea Consiliului Europei	634
2.6. Zone de protecție specială și zone speciale de conservare în dreptul Uniunii Europene	635
2.7. Regimul juridic al ariilor protejate și monumentelor naturii în România.....	636
§3. Regimul sancționator	654
§4. Regimul juridic de protecție și conservare a Rezervației Biosferei „Delta Dunării”	655
4.1. Evoluția reglementărilor vizând protecția și conservarea Deltei Dunării.....	655
4.2. Reglementările internaționale privind protecția și conservarea Deltei Dunării.....	656
§5. Protecția faunei	663
5.1. Drepturile animalului	663
5.2. Statutul juridic general al animalului.....	665
5.3. Statutul juridic al animalului în dreptul românesc	667
5.4. Regimul juridic al protecției animalelor utilizate în scopuri științifice.....	667
5.5. Regimul juridic privind protecția animalelor	669
5.6. Protecția faunei de interes cinegetic	671
§6. Protejarea și exploatarea durabilă a resurselor acvatice vii, pescuitul și acvacultura.....	672
6.1. Regimul juridic general.....	672
6.2. Conservarea și exploatarea resurselor acvatice vii	673
6.3. Organizarea și administrarea sectorului pescăresc	674
6.4. Răspunderea privind nerespectarea regimului activității de pescuit și acvacultură.....	674
§7. Regimul juridic al activității de acvacultură	675
§8. Probleme speciale ale regimului juridic aferent rețelei „Natura 2000”	675
8.1. Situația în România.....	676
8.2. Regimul de protecție a siturilor.....	678
8.3. Considerații privind renunțarea la și modificarea regimului și a configurației ariilor protejate Natura 2000	683
8.4. Jurisprudența relevantă a CJUE	685
8.5. Reglementarea națională pertinentă	687

CAPITOLUL II. REGIMUL JURIDIC PRIVIND PROTECȚIA SOLULUI, SUBSOLULUI ȘI A ECOSISTEMELOR TERESTRE.....	690
Secțiunea 1. Reguli generale prevăzute de O.U.G. nr. 195/2005	691
Secțiunea a 2-a. Regimul de protecție a solului	692
§1. Evoluții istorice	693
§2. Dreptul de proprietate asupra pământului și servituțile de mediu.....	695
§3. Regimul juridic al protecției solului	697
§4. Protecția solului prin lucrări de amenajări și îmbunătățiri funciare	699
§5. Protecția prin împădurire a terenurilor degradate.....	700
§6. Sancțiuni	702
§7. Pentru construirea unui drept al (protecției) solului	702
Secțiunea a 3-a. Regimul produselor agroalimentare ecologice	703
§1. Reguli de producție ecologică	704
§2. Regimul etichetării	705
§3. Sistemul de inspecție și certificare	705
§4. Perspective de dezvoltare a reglementărilor în materie	705
Secțiunea a 4-a. Protecția subsolului	706
§1. Considerații generale	706
§2. Evoluția reglementărilor în materie	706
§3. Regimul legal actual de protecție	707
§4. Regimul de explorare, dezvoltare și exploatare a petrolului.....	707
Secțiunea a 5-a. Protecția ecosistemelor forestiere	708
§1. Regimul juridic al pădurilor stabilit prin Codul silvic (Legea nr. 331/2024).....	709
1.1. Concepte și principii.....	709
1.2. Principii	710
1.3. Administrarea fondului forestier național	711
1.4. Gestiunea durabilă a pădurilor.....	711
1.5. Dezvoltarea durabilă a fondului forestier național	712
1.6. Răspunderi și sancțiuni.....	712
§2. Regimul de protejare și conservare a zonei montane	714
2.1. Măsuri de protecție și dezvoltare a mediului montan	716
§3. Regimul juridic al protecției și conservării litoralului (zonei costiere).....	717
3.1. Noțiuni	717
3.2. Regimul juridic general	718
3.3. Recomandări și obligații juridice internaționale	719
3.4. Principii generale și principii specifice.....	721
CAPITOLUL III. REGIMUL JURIDIC AL PROTECȚIEI ATMOSFEREI ȘI AL SCHIMBĂRILOR CLIMATICE. GESTIONAREA ZGOMOTULUI AMBIENTAL	723
I. Sediul materiei	724
II. Definiții	725
Secțiunea 1. Protecția atmosferei	725
§1. Reglementările anterioare.....	725
§2. Cadrul juridic specific instituit prin Legea nr. 104/2011. Principii generale	727
2.1. Sistemul Național de Evaluare și Gestionare Integrată a Calității Aerului.....	727
2.2. Cadrul instituțional	729

2.3. Gestiunea protecției aerului	729
§3. Protecția împotriva poluării aerului de către aeronave	730
§4. Combaterea poluării aerului produse de autovehicule	731
§5. Măsuri naționale pentru protecția stratului de ozon	732
Secțiunea a 2-a. Prevenirea și combaterea efectelor schimbărilor climatice	733
Secțiunea a 3-a. Regimul gestionării zgomotului ambiental	739
§1. Noțiunea de zgomot	739
§2. Efectele zgomotului	740
§3. Regimul juridic al prevenirii și combaterii poluării sonore	741
§4. Evaluarea și gestionarea zgomotului ambiental	743
§5. Protecția mediului împotriva zgomotului produs de aeronave	744
CAPITOLUL IV. PROTECȚIA APELOR ȘI A ECOSISTEMELOR ACVATICE.....	746
§1. Evoluția reglementărilor juridice privind protecția și gospodărirea apelor....	747
1.1. Regimul apelor în dreptul roman	747
1.2. Evoluția reglementărilor românești în domeniu	749
§2. Statutul juridic general actual al apelor	750
§3. Regimul de protecție și utilizare durabilă prevăzut de Legea nr. 107/1996	751
§4. Gospodărirea cantitativă și calitativă a resurselor de apă	752
§5. Regimul de folosință a apelor	754
§6. Regimul prevenirii și combaterii efectelor poluării accidentale	754
§7. Instrumente juridice de asigurare a gospodării durabile a apei	755
§8. Avize, notificări, autorizații	756
§9. Dezvoltări instituționale	759
§10. Mecanismul economic din domeniul apelor	760
§11. Participarea publicului	761
§12. Regimul juridic al calității apei potabile	761
12.1. Condiții de calitate	762
12.2. Măsuri de remediere și restricții în utilizare	762
§13. Protecția zonei costiere	763
13.1. Regimul de folosire a zonei costiere proprietate publică	765
13.2. Interdicții și restricții	765
13.3. Gospodărirea integrată a zonei costiere	766
§14. Spre un drept uman la apă	767
CAPITOLUL V. REGIMUL JURIDIC AL PROTECȚIEI AȘEZĂRILOR UMANE	768
§1. Regimul juridic general al protecției așezărilor umane	768
§2. Amenajarea teritoriului și protecția mediului	769
2.1. Principii generale cu implicații comune	770
2.2. Instrumente de promovare a protecției mediului prin activitatea de amenajare a teritoriului. Zonarea spațială	770
2.3. Rolul documentațiilor de amenajare a teritoriului	771
2.4. Regimul juridic al zonelor construite protejate	772
§3. Urbanismul și protecția mediului	772
3.1. Evaluarea de mediu pentru planurile și programele de urbanism	773
3.2. Instrumente juridice de protejare a mediului urban	775
§4. Protecția spațiilor verzi din zonele urbane	777
§5. Urbanismul și provocările schimbărilor climatice	777

CAPITOLUL VI. REGIMUL ORGANISMELOR MODIFICATE GENETIC, OBȚINUTE PRIN TEHNICILE BIOTEHNOLOGIEI MODERNE	783
§1. Regimul organismelor modificate genetic în dreptul Uniunii Europene	783
1.1. Propunerea Comisiei Europene din 2023 privind reglementarea noilor tehnici genomice în UE	788
1.2. Domeniul de aplicare și definiții în propunerea de Regulament	789
§2. Regimul general instituit prin O.U.G. nr. 195/2005.....	792
§3. Regimul juridic special al organismelor modificate genetic	793
3.1. Obligații generale	794
3.2. Cadrul instituțional	796
3.3. Introducerea deliberată în mediu a organismelor modificate genetic, în alte scopuri decât introducerea pe piață	798
3.4. Introducerea pe piață a organismelor modificate genetic, ca atare sau componente ale unui produs	803
3.5. Deplasarea transfrontalieră a organismelor modificate genetic	806
3.6. Răspunderea pentru prejudicii aduse sănătății umane și mediului	809
3.7. Sancțiuni	810
3.8. Regimul juridic al utilizării în condiții de izolare a microorganismelor modificate genetic	810
 CAPITOLUL VII. REGIMUL JURIDIC AL DEȘEURILOR	818
I. Regimul juridic european. Evoluții și dezvoltări	819
§1. Pactul Verde și pachetul economiei circulare.....	820
§2. Rezonanțe în drepturile naționale ale statelor membre.....	821
§3. Dreptul UE al economiei circulare	821
II. Regimul juridic general al deșeurilor stabilit prin O.U.G. nr. 195/2005	823
§1. Noțiunea de deșeu	824
§2. Regimul juridic de gestionare a deșeurilor	825
2.1. Regimul administrării deșeurilor.....	825
2.2. Regimul gestionării deșeurilor	829
§3. Gestionarea ambalajelor și deșeurilor de ambalaje	830
§4. Gospodărirea în siguranță a deșeurilor radioactive.....	830
§5. Evidența gestiunii deșeurilor și lista cuprinzând deșeurile, inclusiv deșeurile periculoase	832
5.1. Lista privind deșeurile	832
§6. Regimul incinerării deșeurilor.....	833
§7. Regimul depozitării deșeurilor.....	833
7.1. Reguli generale privind depozitarea.....	834
7.2. Cerințe specifice în cadrul procedurii de emițere a acordului și autorizației de mediu pentru depozitele de deșeuri.....	835
7.3. Proceduri de acceptare, de control și de închidere a depozitelor de deșeuri	836
 CAPITOLUL VIII. REGIMUL SUBSTANȚELOR ȘI PREPARATELOR CHIMICE	838
Secțiunea 1. Cadrul juridic european	839
Secțiunea 2. Regimul juridic al substanțelor și preparatelor chimice periculoase în dreptul român.....	840

§1. Regimul substanțelor și preparatelor chimice stabilit prin O.U.G. nr. 195/2005.....	840
§2. Regimul juridic special al substanțelor și preparatelor chimice periculoase	841
2.1. Reglementarea activităților ce implică substanțe și preparate periculoase.....	842
2.2. Regimul clasificării, etichetării și ambalării substanțelor și preparatelor chimice periculoase	842
§3. Agenția Națională pentru Substanțe și Preparatelor Chimice Periculoase (ANSPCP).....	843
§4. Procedura de plasare pe piață a produselor biocide	843
§5. Concluzii și perspective.....	845
CAPITOLUL IX. REGIMUL ÎNGRĂȘĂMINTELOR CHIMICE ȘI AL PRODUSELOR DE PROTECȚIE A PLANTELOR	846
§1. Regimul juridic general.....	847
§2. Regimul produselor de uz fitosanitar.....	848
2.1. Reguli specifice de fabricare și comercializare a produselor de uz fitosanitar	849
2.2. Procedura de omologare a produselor de protecție a plantelor în vederea plasării pe piață și a utilizării lor pe teritoriul României.....	851
§3. Reglementarea nivelurilor maxime de reziduuri de pesticide în plante și produse vegetale	851
§4. Activitatea de protecție a plantelor și carantină fitosanitară	853
§5. Concluzii și perspective.....	853
CAPITOLUL X. REGIMUL ACTIVITĂȚILOR NUCLEARE.....	854
§1. Regimul juridic general prevăzut de O.U.G. nr. 195/2005	855
§2. Regimul juridic special privind desfășurarea în siguranță a activităților nucleare stabilit prin Legea nr. 111/1996	857
§3. Regimul de autorizare	858
§4. Condițiile de autorizare	859
§5. Regimul de deținere a combustibilului nuclear	861
§6. Alte autorizații în materie nucleară	861
§7. Obligațiile titularului de autorizație.....	863
§8. Reguli de amplasare a obiectivelor și instalațiilor nucleare	864
§9. Răspunderea penală pentru nerespectarea regimului desfășurării în siguranță a activităților nucleare.....	865
9.1. Nerespectarea regimului materialelor nucleare sau al altor materii radioactive.....	866
9.2. Răspunderea contravențională	866
DREPTUL MEDIULUI: ÎNTRE PERSPECTIVE ȘI INCERTITUDINI.....	868
I. O dinamică aparte	868
II. Perspective și evoluții normative	876
1. Revizuirea Constituției din perspectiva afirmării constituționalizării mediului.....	876

---

2. Codificarea dreptului mediului la nivel internațional. Proiectul Pactului internațional privind drepturile de mediu	880
3. Codificarea domeniului. Necesitatea și perspectivele unui Cod al mediului în România	881
4. Măsurarea efectivității dreptului mediului	885
III. Spre un drept ecologic?	887
BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ	889

DREPTUL MEDIULUI – PARTEA GENERALĂ

Unele considerații introductive. Grație naturii specifice a domeniului, semnificațiile unei *Părți generale* sunt, într-o anumită măsură, diferite față de ramurile și disciplinele tradiționale de drept, respectiv acel „ceva” ce este comun tuturor reglementărilor aferente domeniului, cuprins aici și exprimat specific în așa-numita „reglementare transversală” și prezent în toate straturile materiei juridice (tematic și structural-normativ: național, regional, unional-european sau internațional).

O atare diviziune a ansamblului reglementar e impusă, așadar, și de dominația diferențierii între reglementările pe „orizontală” generale, comune, și cele, tot pe „orizontală”, sectoriale și specifice care marchează particularitățile domeniului și care se reflectă și în structura dispunerii normelor în cadrul codurilor (atunci când există) sau a legilor-cadru în domeniu (cvasi prezente) și orientează dispunerea problematicei juridice ecologice.

Nu în ultimul rând, o sistematizare de acest gen a materiei se impune și răspunde rolului preponderent didactic al demersului analitic și favorizează perceperea problematicei și orientarea cercetării științifice într-o sferă de preocupări cu o accentuată perspectivă interdisciplinară.

Aceasta constituie, în același timp, și *introducerea* necesară pentru orice ramură de drept, în care sunt expuse conceptele, ideile și tehnicile ce reflectă diferența specifică față de genul proxim. În cazul nostru, specificitatea este și mai accentuată – din cauza particularităților obiectului supus reglementării – iar sub linierea sa din perspectivă juridică este mult mai dificil de surprins și de relevat, având în vedere că reglementările privind protecția mediului au apărut inițial în cadrul ramurilor tradiționale, autonomizându-se treptat, fără însă a se putea desprinde total de original.

Dintr-o asemenea perspectivă teleologică, lucrarea de față va expune mai întâi problemele comune ale definirii unei ramuri de drept, precum evoluția istorică a reglementărilor în materie, izvoarele, delimitarea de alte ramuri de drept, criteriile de individualizare precum obiectul, metoda de reglementare, caracterul normelor juridice componente, formularea unei definiții. Pe conținut, problemele generale se referă la principiile de bază, dreptul la mediu sănătos și echilibrat ecologic, instituțiile mediului, instrumente și tehnici juridice de protecție a mediului, formele răspunderii juridice în materie.

Totodată, având în vedere particularitatea domeniului vizând interdependența accentuată a ordinilor juridice de mediu (națională, unional-europeană și internațională), ceea ce implică deopotrivă surprinderea în cadrul fiecărui element conceptual și de acțiune aspectele unei atari structuri piramidale de dispunere și de acțiune normativă și în lumina perspectivelor europene și mondiale ale problematicei ecologice, am consacrat capitole separate, consistente, urmând a fi văzute în corelările majore aferente, dreptului internațional al mediului și, respectiv, dreptului UE al mediului.

Caracterul integrat al abordării problematicei ecologice se reflectă și asupra „armăturii” sale juridice, care comportă, inevitabil, elemente și influențe ale altor domenii de reglementare, mai mult sau mai puțin conexe, atinse, la rândul lor, de aspectul integrat al problematicei de mediu și creând, pe această cale, noi forme și instituții juridice.

O a doua parte va concretiza și operaționaliza procedural și juridico-tehnic o atare dimensiune generală.

Capitolul I

Perspectiva istorică a formării și evoluției dreptului mediului

Secțiunea 1

Preliminarii juridico-științifice ale problematicii ecologice

Emergența reglementărilor în domeniu este indisolubil legată de recunoașterea și de acceptarea pe scară largă a conceptului de „ecologie” și de apariția preocupării protecției mediului ca prioritate socială; ca în cazul multor discipline, numele, definiția și sensurile conferite acestuia spun mult pentru cei chemați să-i cunoască conținutul și să-i pătrundă semnificațiile. Cele două concepte sunt interdependente, primul desemnând știința predominantă, inspiratoare, secundul reprezentând expresia practică a demersului ce trebuie urmat și concretizat, inclusiv din perspectivă juridică.

În privința denumirii, termenul de „ecologie” s-a impus în atenția opiniei publice occidentale mai ales după anul 1970, iar în Europa Centrală și de Est, cu precădere în deceniile post-1989. O serie de evenimente cu un puternic impact social, precum celebrele „marea neagră” ori accidente nucleare, în frunte cu cel de la Cernobîl (26 aprilie 1986), au zguduit din inerție opinia publică și au introdus treptat ecologia în rândul preocupărilor individului și comunităților. Se redescopereau astfel un concept și un nume vechi de peste un secol, a cărui creare este atribuită biologului german Ernest Haeckel (1834-1919), iar anul nașterii este 1866, pe când acesta activa ca profesor la Universitatea din Jena. De altfel, prima sa mențiune cu valoare de „certificat de naștere” se găsește într-o notă de la pagina a opta a lucrării „Generelle Morphologie der Organismen” (Berlin, 1866), sub forma: „...Ekologie... știința economiei modului de viață, a raporturilor vitale eterne reciproce ale organismelor etc.” Construit precum termenul de „economie”, cel de „ecologie” derivă în parte din rădăcina indoeuropeană *weik*, care desemnează o unitate socială imediat superioară „casei șefului de familie”. Această rădăcină a dat sanscritul *veçah* (casă), latinescul *vicus* (cartierul unui oraș, burg) și grecescul *oikos* (habitat, acasă). Ca atare, „ekologie” a fost construit pe baza a două cuvinte grecești: *oikos* și *logos* (*logia* – discurs). Etimologic, deci, ecologia reprezintă „știința habitatului”, respectiv o ramură a biologiei care studiază interacțiunile dintre ființele vii și mediul lor. Dar, evident, semnificațiile sale au fost mult amplificate și diversificate de-a lungul timpului.

Parafrazând un celebru dicton juridic latin (*mater certa, pater incertus*), și despre ecologie se poate spune că, dacă numele îi este în general unanim recunoscut, paternitatea acestuia este încă discutată.

Astfel, într-o lucrare a lui P.H. Ochsens („The World Ecology”, *Nature*, vol. 129, 1959) a fost lansată ipoteza că inventatorul termenului „ecologie” ar fi fost gânditorul și scriitorul american Henry David Thoreau (1817-1862), contemporan întrucâtva cu Haeckel; filosof transcendentalist, acesta a fost totodată unul dintre apologeții vieții în mijlocul naturii; transcendentalismul, ilustrat mai ales de către filozoful Ralph Waldo Emerson (1803-1882), este o filozofie impregnată de panteism, în care natura este percepută deopotrivă ca un mijloc de unire cu Dumnezeu și ca o sferă imperfectă unde se impun anumite „transcendențe”. În societatea timpului, adepții unei asemenea concepții erau percepuți ca niște nonconformiști. Astfel, în cartea sa „Walden sau viața în pădure”,

Thoreau reconstituie experiența reînțarcerii sale în sânul naturii, perioadă care a durat puțin peste doi ani. Printre altele, acesta povestește: „M-am dus în pădure întrucât am vrut să trăiesc fără grabă, să fac față numai forțelor esențiale ale vieții, să descopăr ceea ce aceasta poate să mă învețe, sfârșind să constat, la ora morții mele, că nu am învins-o”.

Această experiență apropiată multor „expediții” ecologiste actuale explică în mare parte eroarea de descifrare comisă în 1958 de către editorii corespondenței lui Thoreau. Astfel, aceștia au citit din greșeală *ecology* (ecologie), acolo unde scriitorul-filosof scrisese *geology* (geologie), într-o scrisoare datată 1 ianuarie 1858 și adresată verișorului său G. Thatcher. Această confuzie de termeni, deosebit de seducătoare și în spiritul senzaționalului american (cine nu era tentat să considere că primul scriitor și practician al „înțarcerii la natură” a fost în același timp și părintele cuvântului „ecologie”, în defavoarea unui ferm om de știință?), avea să fie corectată însă de către aceiași editori entuziaști în 1975. În acest fel, Ernest Haeckel era repus în totalitate în drepturi, și până la momentul actual nimeni nu-i mai contestă paternitatea termenului și a conceptului de „ecologie”.

În mod curent se consideră că o bună definiție trebuie să ne permită „recunoașterea” sigură a obiectului definit. Și din acest punct de vedere, Haeckel rămâne un „clasic”. Definiția sa, cuprinsă în aceeași lucrare care a lansat termenul și conform căreia „prin ecologie înțelegem totalitatea științelor relațiilor organismului cu mediul, în sens larg, toate condițiile de existență”, constituie și în prezent fundamentul definițiilor acestei ramuri a biologiei. Dacă omul de știință german este „nașul” de nume al ecologiei, fondatorul său pe conținut rămâne mai degrabă Charles Darwin, al cărui discipol a fost. Cele două lucrări fundamentale ale acestuia, „Despre originea speciilor” (1859) și „Descendența omului” (1871), formulau două idei fundamentale ale ecologiei moderne: influența mediului asupra speciilor vii și apartenența speciei umane la lumea naturală. Celebrul naturalist englez a relevat dependențele strânse și o stare de echilibru optim între diferite specii de plante și animale. Cu o asemenea moștenire, ecologia este astăzi definită, de regulă, ca fiind studiul relațiilor organismelor ori grupurilor de organisme cu mediul lor ori știința inter-relațiilor organismelor vii cu mediul lor.

Născută ca o ramură a biologiei, nimeni nu prevestea ecologiei un strălucit viitor social; cu timpul, implicațiile sale s-au diversificat, amplificat și complicat. Studiind echilibrele naturale, ecologiștii au prevăzut degradarea lor treptată; după câteva decenii, dezvoltarea societăților industriale a modificat profund mediul planetar. Apariția și amplificarea formelor de poluare, dispariția unor specii, afirmarea problemelor globale, schimbările climatice ș.a. au fost semnele evidente ale unei crize ecologice profunde. Concluzia relevată tot de ecologie este și ea fundamentală: omul nu poate să acționeze la nesfârșit asupra mediului său fără a pune în discuție ruperea absolută a echilibrelor ecologice esențiale. Pe această cale s-a impus o altă noțiune, ca problemă-cheie a lumii contemporane: protecția mediului. Totodată, pe măsura conștientizării mizei ecologice, științele biologice au făcut apel la științele umane: etnologia a denunțat „decivilizarea” promovată de occidentali contra etniilor și culturilor minoritare; demografia s-a confruntat cu creșterea mondială a populației și impactul pe măsură asupra mediului; sociologia a perceput un război între societate și natură; cuvinte precum natură, știință, tehnică au trezit filozofia, care a hrănit vechile sale dezbateri asupra acestor noi constatări.

„Criza ecologică”, manifestată virulent la mijlocul anilor 1960 și consecința sa imediată, anume posibilitatea declanșării unei catastrofe autodistrugătoare, au pus, pentru prima dată în istorie, sub semnul întrebării disponibilitățile omului de a exploata și

de a utiliza natura, „limitele” în care creșterea economică poate fi concepută și desfășurată astfel încât să nu se degradeze în mod esențial și ireversibil mediul natural, de care civilizația umană depinde din ce în ce mai mult.

A devenit tot mai evident faptul că soluționarea corespunzătoare a unor asemenea probleme, cu numeroase și profunde implicații, reclamă o nouă abordare teoretică și o acțiune practică adecvată în cadrul interacțiunii ecologico-economice și culturale dintre om (societate) și mediul său ambiant, în sensul reevaluării statutului acestuia în cadrul sistemului ecologic, restructurării și armonizării tot mai depline a celor două laturi fundamentale: cea fizică și biotică, pe de o parte, și cea umană și culturală, pe de altă parte.

O nouă viziune globală asupra problematicii mediului presupune o riguroasă și permanentă perspectivă axiologică și futurologică, altfel spus, o reprezentare cât mai exactă a consecințelor viitoare ale acțiunii de azi și optimizarea acestora în funcție de noile imperative.

Problema cardinală o constituie, așadar, redimensionarea condiției ecologice a omului, înțelegerea sa în primul rând ca o condiție socioculturală, de apropiere, din perspectiva adevăratelor și fundamentalelor interese socio-umane, a naturii și elementelor sale componente.

La nivel teoretico-conceptual, impactul crizei ecologice, al problemelor ocrotirii și conservării mediului asupra științelor sociale s-a exprimat prin apariția și dezvoltarea unor laturi și dimensiuni noi ale unor discipline tradiționale cu tendințe de autonomizare și de afirmare specifică, constituind veritabile (posibile) răspunsuri la această majoră sfidare a începutului de secol și de mileniu.

Este semnificativă în acest sens afirmarea în ultimele decenii a ecosociologiei, ecologiei politice, economiei mediului, ecoeducației, dreptului mediului etc., toate urmărind a imprima noi perspective și dezvoltări științelor tradiționale respective în raport cu noile cerințe ale sistemului social.

Se înregistrează totodată un proces tot mai evident de integrare a științelor naturii și a celor sociale care au cunoscut, mai mult de un secol, o dezvoltare separată, cu o evidentă neputință de intercomunicare și interconexiune.

Specializarea exagerată a disciplinelor a dus, printre altele, la incapacitatea de a formula o viziune de ansamblu, de a percepe rolul cunoștințelor particulare într-o interpretare globală, nu numai a societății, ci și a dialecticii om (societate)-natură.

Depășirea acestui impas teoretico-metodologic a generat dezvoltări semnificative, inclusiv în direcția afirmării unității științelor, a dus la formularea unor soluții pertinente pentru problemele mediului. Într-un asemenea cadru general al reacției de ansamblu a științelor sociale față de „paradigmele” ecologiei se înscriu și transformările suferite la nivelul dreptului.

În cadrul unui proces îndelungat și contradictoriu, în care s-a conturat mai întâi ca un drept „indiferent” privind mediul și a devenit treptat un „drept pentru mediu”, dreptul a înglobat ca valori fundamentale și solidaritatea, și reconcilierea dintre om (societate) și natura înconjurătoare. Dreptul mediului reprezintă cea mai importantă formă de dezvoltare și afirmare a dreptului în epoca postmodernă. El prezintă o serie de trăsături ale sistemului juridic clasic, dar efortul de adaptare la cerințele specifice domeniului a născut dimensiuni noi, diferite, care treptat pot să devină dominante.

Secțiunea a 2-a

Perspectivile generale ale unei (noi) ramuri de drept

Se afirmă, pe bună dreptate, că ecologia nu este numai o știință, o doctrină sau o mișcare; ea reprezintă, în egală măsură, un izvor de drept și un drept tot atât de vechi precum lumea, întrucât constituie reglementările care guvernează raporturile omului cu mediul său de existență. De altfel, întreaga istorie a umanității nu este altceva decât o succesiune (să sperăm cât mai îndelungată) de adaptări sociale și tehnologice care au permis utilizarea naturii, deopotrivă tot mai eficace și mai productivă, până la limita care a atins pragul de echilibru și care reclamă, ca o necesară contrapondere, protecția mediului.

Interacțiunea dintre om și mediul natural a existat din cele mai vechi timpuri, cu mult înainte chiar de apariția statului și dreptului¹.

Normele de conduită prejuridice care se refereau la legăturile dintre om și natura sa înconjurătoare au reprezentat probabil prima formă de reglementare a raporturilor dintre oameni; atunci când au apărut elemente de conștiință religioasă (pe o anumită treaptă de dezvoltare umană), preceptele religioase s-au adăugat uzanțelor primitive ale relațiilor dintre ființele umane și mediul natural.

Într-o asemenea perspectivă, este de presupus că primele norme de conduită socială s-au referit la vânat, pescuit, protecția focului și apărarea colectivă împotriva fenomenelor naturale ori atacurilor animalelor sălbatice etc., astfel că însuși dreptul s-a născut ca o necesitate privind raporturile omului cu mediul.

Însă istoria consemnează destul de târziu aderența directă a dreptului la ocrotirea naturii; astfel, primele elemente de reglementare a mediului căutau să ocrotească sănătatea omului prin combaterea poluării resurselor locale esențiale, precum apa potabilă, aerul, fauna și flora.

Potrivit izvoarelor istorice, în anul 242 î.e.n., în India, împăratul Așoka Maurya a dispus prin lege ocrotirea peștilor, animalelor terestre și pădurilor. A înființat și un fel de rezervații naturale, așa-numitele *abhaya-rana*, pe teritorii relativ întinse.

În Roma antică, poluatorii râurilor erau urmăriți și sancționați de către riveranii din aval și de către autoritățile publice; în secolul al V-lea, oamenii se plâneau că Tibrul era serios poluat cu deșeurile orașului și protestau contra mirosurilor care veneau de la unele locuințe. La Atena, în aceleași vremuri, „poluatorii” epocii (tăbăcarii, fabricanții de brânzeturi și de miere) erau îndepărtați în afara orașelor și consemnați în locuri special amenajate, iar „măslinul sacru” era special ocrotit.

Mari gânditori, precum Platon (în „Critias III”), deplângeau despăduririle masive ale munților din motive economice, iar Hippocrates, în al său „Tratat despre Aer, Apă și Locuri”, sublinia că bunăstarea individului este puternic dependentă de mediu (pledând deci pentru conceptul modern de „sănătate a mediului”).

Preocupările dreptului în raport cu mediul nu au luat un avânt semnificativ decât după anul 1000, îngrijorarea față de degradarea naturii vizând, și în acea perioadă, numai pădurea și fauna sălbatică. Abia începând din secolul al XIII-lea, țările europene au elaborat unele reglementări privind protejarea mediului natural, mai ales pădurile. În

---

¹ Asupra raportului general dintre drept și mediu a se vedea: *Signification et actualité des recherches sur les rapports de droit et l'environnement*, *Le droit et l'environnement*, Paris, CNRS, 1990, p. 9-12, și celelalte studii ale volumului; M. Duțu, *Dreptul mediului*, tratat, vol. I, Ed. Economică, București 1998, p. 21-30). În privința istoricului, a se vedea: P. Lunel, P. Braun, P. Flandin-Blety, P. Texier, *Pour une histoire du droit de l'environnement*, în „Revue juridique de l'environnement”, 1986, p. 41 și urm.; Al. Kiss, D. Shelton, *Traité de droit européen de l'environnement*, Ed. Frison-Roche, Paris 1995, p. 8-11.

Franța, de pildă, o administrație a apelor și pădurilor a fost pusă la punct la sfârșitul secolului al XIII-lea.

În paralel, problemelor pădurilor și faunei li s-au adăugat, în unele zone, cele legate de praf și fum: în 1273, Eduard I al Angliei a emis câteva ordonanțe referitoare la fumul produs prin arderile de cărbune. În secolul al XIV-lea, regele Charles al IV-lea interzicea la Paris „fumurile rău mirositoare și dezgustătoare”.

Alături de asemenea reglementări generale sunt de remarcat eforturile depuse la nivelul dreptului urbanismului pentru a reglementa dificultățile create de poluare în cadrul așezărilor umane. Nu întâmplător, în orașe și mai ales în porturi, se cantonau principalele dificultăți legate de mediu. Mai multe reglementări au încercat să le facă față: în 1681, de pildă, Marea ordonanță a lui Colbert asupra marinei interzicea, sub pedeapsa amenzii, „aruncarea de gunoaie în apele porturilor și dependențele acestora și depunerea lor pe chei ori pe insule”, iar o alta din 1669 privea „regulamentul general pentru ape și păduri”.

Este adevărat, mediul, curățenia și protejarea lui nu erau în vogă în mentalitățile epocii, murdăria secolelor XVII-XVIII fiind proverbială în Occident. Insalubritatea condițiilor de viață era, în orașe, originea a numeroase boli și a unei mortalități superioare în raport cu cea de la sate.

Mai târziu, urbanizarea s-a extins considerabil (populația tuturor orașelor din Europa, exclusiv Rusia, era de 8,4 milioane de locuitori în 1500, 13,2 milioane în 1700, 20,9 milioane în 1800 și 118 milioane în 1900), poluarea generată de acestea generând multiple probleme, printre care și cea a colectării și a eliminării resturilor menajere, care a determinat adesea nevoia de reglementare în domeniu. La Paris, de exemplu, la 1 martie 1884, o decizie a prefecturii decreta obligativitatea utilizării de recipiente pentru depunerea gunoaielor. Practic, reglementarea impunea „pubela”, iar, pe această cale, inițiatorul său, prefectul de Sena, Eugene-René Poubelle, intra în istorie, chiar dacă sub forma unui substantiv comun.

După cum se poate remarca, toate aceste tentative „istorice” de legiferare rămăneau embrionare, marginale și cu efecte limitate. Dreptul trebuia însă pregătit pentru a face față noilor forme de poluare pe care le genera revoluția industrială. Numai că atât amploarea fenomenului, cât mai ales unele contradicții din interiorul său, făceau acest lucru deosebit de dificil.

Protecția mediului prezenta, potrivit vechiului drept (medieval), două caracteristici, care făceau sistemul juridic astfel elaborat impropriu pentru asimilarea problemelor ecologice. În primul rând, el proteja întotdeauna individul ca victimă a vătămării, și nu grupul; or, formele moderne de poluare, în special prin amploarea efectelor lor – în unele cazuri – aduceau prejudicii la un mare număr de victime, care erau susceptibile de a se grupa pentru a cere despăgubiri în justiție. În al doilea rând, vechiul drept nu stabilea o protecție a mediului decât în privința speciilor ori dacă drepturile subiective ale unui proprietar erau amenințate prin poluare.

Astfel, dreptul mediului se concentra inițial numai în jurul noțiunii de proprietate: altfel spus, proprietatea era „gardianul mediului” și, în sens invers, nu se putea aduce niciun reproș industriașului care, de exemplu, otrăvea iazul ori polua terenul pe care-l deținea în proprietate privată.

Pentru mult timp, inconvenientele ocazionate de exploatările industriale au fost considerate drept un însoțitor inevitabil al progresului; în 1865, de exemplu, Camera Lorzilor din Anglia aducea în fața justiției pe cel care se plângea de fumul urban nociv. Înalta cameră britanică argumenta că individul nu era îndreptățit să se plângă de poluare,

Întrucât, odată ce a optat pentru a trăi în oraș, a acceptat și riscul suportării tuturor consecințelor ce decurg de aici.

Prioritatea absolută acordată ulterior dezvoltării industriale, exploatarea masivă a resurselor naturale și afirmarea concepției potrivit căreia știința și tehnica pot oferi soluții pentru orice probleme (inclusiv cele ecologice) au dus la neglijarea adoptării unor acte normative adecvate de protecție și de ameliorare a mediului. Totuși, în secolul al XIX-lea, apar și unele reglementări mai complexe în materie, vizând mai întâi protecția naturii, a unor eșantioane naturale reprezentative pe cale de dispariție și conservarea lor, concretizate, printre altele, în apariția, în unele țări, a primelor zone protejate (sub forma rezervațiilor sau a monumentelor naturii).

Dezvoltarea fără precedent a forțelor de producție și înfăptuirea obiectivelor mai multor revoluții industriale au fost însoțite de o solicitare tot mai intensă a resurselor naturale, a capacității mediului de a se regenera și a se menține în limitele echilibrului ecologic.

Așa cum arătam anterior, odată cu revoluția industrială, măsurile de protecție a naturii s-au multiplicat și diversificat. Spre exemplu, un decret napoleonian din 15 octombrie 1810, aplicabil deopotrivă în Franța, Belgia și Olanda, se referea la uzinele și atelierele insalubre, periculoase și care emiteau mirosuri „dezagreabile”. În aceeași măsură, s-au conturat și s-au afirmat o serie de principii comune vizând combaterea pericolelor, pagubelor și distrugerilor cauzate de echipamentele poluante, prevăzându-se obligația obținerii unei autorizații pentru a crea, a gira ori a modifica asemenea echipamente. Și în alte țări, precum Germania (1869) sau Luxemburg (1872), s-au prevăzut sisteme de licență ori autorizare a anumitor activități poluante. O serie de măsuri contra poluării atmosferice de origine industrială, menite să protejeze sănătatea și să garanteze securitatea, au fost stabilite în Anglia (1863) și în Italia (1865, 1888). În paralel, preocupările de conservare a unor resurse economice și factori naturali de mediu în fața amenințărilor de epuizare au dus la reglementarea exploatarei comerciale a pădurilor, sub impactul dispariției unor păduri de pin foarte importante, din cauza tăierilor masive pentru export. Au urmat apoi Legea privind protecția pădurilor din Boemia (1852), Codul silvic din România (1881), Legea elvețiană privind pădurile (1902) ș.a.

Primele decenii ale secolului al XX-lea sunt dominate de preocupările și de reglementările vizând protecția și conservarea naturii. Astfel, la 19 martie 1902 se încheie la Paris Convenția pentru protecția păsărilor utile agriculturii, urmată în 1911 de Tratatul privind prezervarea și protecția focilor pentru blană, iar în 1933 de Convenția de la Londra privind conservarea faunei și florei în stare naturală. La nivel național, Finlanda a adoptat prima sa lege de protecție a naturii în 1923, România în 1930, Liechtenstein în 1931, Germania în 1935, Danemarca în 1937. Textele legale în cauză se refereau, în esență, la protejarea anumitor specii și la crearea de arii protejate.

În același timp, de remarcat că problemele mediului au fost multă vreme percepute exclusiv ca simple probleme ale poluării aerului, apei și solului, prin deșeurile industriale și casnice, în măsura în care acestea influențează negativ sănătatea omului, ceea ce se reflectă și în privința dreptului, prin reducerea evoluțiilor sale la extinderea și la dezvoltarea reglementărilor tradiționale de sănătate publică și de tehnică sanitară.

Criza ecologică declanșată virulent în deceniul al șaselea al secolului al XX-lea a generat o reacție fermă, inclusiv în plan legislativ, de apărare a mediului ambiant. În mare măsură, această mișcare s-a dezvoltat ca o poziție față de deteriorarea vizibilă și, uneori, catastrofică a mediului, precum accidentul Torrey Canyon în 1967, primul dintr-o serie de catastrofe petroliere. Treptat, s-au adăugat la aceasta și alte probleme: deșeurile,

utilizarea energiei nucleare și pericolele aferente etc. În perioada 1950-1960, lucrări precum *Silent Spring* de Rachel Carson și filmele de ficțiune de genul *The Thing* sau *Godzilla* au generat reacții multiple la nivelul opiniei publice în favoarea controlării impactului societății umane și implicit a protecției mediului.

Așa se face că, la sfârșitul anilor 1960, marea majoritate a statelor industrializate au adoptat reglementări naționale adecvate. Un impuls deosebit l-a avut asupra reglementărilor juridice și instituționalizării acțiunii de protecție a mediului extinderea la nivel mondial a preocupărilor ecologice prin organizarea primei Conferințe a ONU privind mediul uman (iunie 1972, Stockholm), urmată în 1992 de summitul de la Rio, și în 2002 de cel de la Johannesburg. Astfel, putem spune că, la începutul secolului al XXI-lea și al mileniului al III-lea, toate țările lumii sunt dotate cu o legislație mai mult sau mai puțin perfectă asupra mediului. Conform unor estimări, numărul actelor normative naționale în materie este de ordinul zecilor de mii, o mare parte dintre ele fondându-se pe modelele europene sau americane.

În strânsă legătură cu aceste preocupări, tehnicile juridice au cunoscut evoluții semnificative; pornind de la teza că este mai bine să se prevină prejudiciile ecologice decât să se repare pagubele deja cauzate, a apărut și s-a afirmat instituția studiului de impact ecologic al activităților economice și sociale ca bază a autorizării și controlul acestora, precum și participarea publicului la luarea deciziilor privind mediul, recunoașterea dreptului fundamental al omului la un mediu sănătos și echilibrat din punct de vedere ecologic, construirea unui sistem special al răspunderii civile pentru prejudiciul ecologic, folosirea pârghiilor economico-fiscale ca măsuri stimulative sau disuasive etc.

În paralel, evoluții deosebite s-au înregistrat și în planul cooperării internaționale și al reglementării interstatale, care au dus în cele din urmă la constituirea și afirmarea ca disciplină științifică și sector juridic a dreptului internațional al mediului. Totodată, la nivelul Uniunii Europene s-au afirmat atât o politică sectorială ecologică, cât și un veritabil drept european al mediului.

Numeroasele și tot mai gravele consecințe ale poluării și ale degradării mediului, tendințele de rupere a echilibrului ecologic într-o manieră tot mai periculoasă și, nu în ultimul rând, dezechilibrele climatice astfel generate au impus trecerea de la acest drept asupra mediului (un drept de „indiferență”, care urmărea mai degrabă stipularea unor interdicții și realizarea unor obiective și finalități economice) la un stadiu superior, cel al „dreptului pentru mediu”, element însemnat al unui sistem de gestiune a resurselor naturale în concordanță și în beneficiul ecosistemelor umane.

În trecut, mediul ca atare, perceput într-o manieră autonomă, nu făcea obiectul unor ocrotiri separate; dreptul nu proteja mediul decât ca un accesoriu al altor valori, și nu ca o valoare în sine. Dreptul modern al mediului, adică cu adevărat dreptul mediului, va reuși să apere valoarea „mediului” în sine, nu ca un simplu apendice rezidual.

Desigur, toate aceste evoluții care au avut loc la nivelul reglementărilor juridice nu se plasează în afara concepțiilor fundamentale asupra raporturilor dintre om (umanitate) și mediu.

Prima ipostază (treaptă) este reprezentată de „antropocentrismul pur”, care nu are în vedere decât utilitatea imediată a resurselor și subordonează totul economiei, în special economiei de piață, a cărei autoreglare trebuie să primeze oricărei reguli, inclusiv celor de natură juridică. Într-o oarecare măsură, „dreptul fundamental al omului la un mediu sănătos” este o expresie juridică a acestei concepții, din moment ce constituie o evaluare a protecției mediului din perspectiva nevoilor exclusiv umane.